

biblioteka

małe pomysły na wielkie zmiany

POLECANE STRONY INTERNETOWE

Biuletyn EBIB

www.ebib.info/content/view/257/79/

IFLA - Library Building Guidelines

<http://books.google.pl>

Biblioteka – Centrum Aktywności Lokalnej

www.pcyf.org.pl

Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji

www.integracja.org

Instytut Techniki Budowlanej

www.itb.pl

Serwis budowlany Muratora

www.muratorplus.pl

Stowarzyszenie Architektów Polskich

www.sarp.org.pl

Ministerstwo Infrastruktury

www.mi.gov.pl

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

www.mkidn.gov.pl

INSPIRACJE I ARTYKUŁY ZAGRANICZNE

www.designinglibraries.org.uk

„Better by Design”

www.facetpublishing.co.uk

www.librisdesign.org

<http://pandora.lib.hel.fi/conf02/>

National Institute of Building Sciences

www.wbdg.org/design/public_library.php

Współczesne biblioteki

www.wsp.krakow.pl/konspekt/19/nowocz.html

STRONY WYBRANYCH FIRM OFERUJĄCYCH PRODUKTY I AKCESORIA DLA BIBLIOTEK:

www.alton2.pl

www.biblioteki.gropius.com.pl/biblioteki/

www.casmet-system.pl/

www.famar.com.pl/

www.ikea.com/pl/

www.lift.com.pl/

www.lustrum.com

www.polmarco.pl/album/biblioteki/

www.ramykultury.pl

www.realizujemy.com/biblioteki.html

Szanowni Państwo,

Badania, które przeprowadziliśmy przed przystąpieniem do realizacji Programu Rozwoju Bibliotek, wykazały, że mieszkańcy małych miejscowości w Polsce potrzebują przyjaznego miejsca spotkań, lokalnego centrum aktywności i integracji. Rolę tę mogłaby pełnić biblioteka – otwarta i dostępna dla wszystkich, umożliwiająca różnorodne sposoby zdobywania informacji i oferująca ciekawe formy spędzania czasu. Te same badania wykazały także, że biblioteki w małych miejscowościach potrzebują inwestycji: w księgozbiory, sprzęt informatyczny, internet, wyposażenie pomieszczeń.

Celem Programu Rozwoju Bibliotek jest poprawa dostępu mieszkańców wsi i miasteczek do nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Będziemy dostarczać sprzęt informatyczny oraz przeprowadzać wiele praktycznych warsztatów i szkoleń dla osób prowadzących placówki i aktywnych członków społeczności lokalnych. Chcemy, aby biblioteki stały się ciekawymi i atrakcyjnymi miejscami spędzania czasu. Bardzo ważnym wsparciem dla naszego przedsięwzięcia jest oferta Telekomunikacji Polskiej, dzięki której biblioteki gminne będą mogły uzyskać bezpłatne podłączenie do internetu.

Mieszkańcy małych miejscowości, bibliotekarki i bibliotekarze, władze gminne – wszyscy podkreślają także ogromną potrzebę wprowadzania zmian w wyglądzie bibliotek, które powinny stać się bardziej atrakcyjne pod względem estetycznym i funkcjonalnym. Coraz więcej bibliotek przystępuje do przekształcania swoich wnętrz. Umożliwia to program modernizacji bibliotek publicznych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który przewiduje dofinansowanie zarówno remontów i adaptacji już istniejących budynków, jak i budowy nowych.

Chcemy się włączyć także w ten proces. Przekazujemy Państwu porady i wskazówki dotyczące aranżacji przestrzeni, pomysły na zmianę wyglądu biblioteki, proste i niedroge sposoby, aby uczynić ją miejscem, w którym mieszkańcy spędzają z ochotą czas. Zespół doświadczonych architektów i projektantów skupiony wokół Stowarzyszenia Architektów Polskich, konsultując pomysły z Polską Fundacją Dzieci i Młodzieży, przygotował niniejszy poradnik z myślą o bibliotekach w małych miejscowościach. Mamy nadzieję, że okaże się wspaniałą inspiracją. Życzymy Państwu wytrwałości i skuteczności w przeobrażaniu bibliotek.

Zespół Programu Rozwoju Bibliotek

Biblioteka lokalna w globalnej sieci

Cywilizacja swobodnego przepływu informacji oparta jest na pojęciu sieci. Sieć ułożona na powierzchni kuli ziemskiej tworzy zjawisko, że każdy punkt na niej jest jej środkiem. Jest Centrum sieci. Miejsce każdego z nas, jeżeli wchodzimy do niej, jest w jej Centrum. Aby to miejsce stało się naszym Centrum życia, musimy aktywnie włączyć się w sieć i równie aktywnie włączyć się w działania w miejscu życia. Połączenie naszego miejsca w konkretnej gminie w Polsce ze świadomością, wolą i przestrzenią świata to droga do demokratyzacji globalizacji. Wymaga równoległego tworzenia wokół nas dokonań organizacyjnych i materialnych budzących nasze możliwości i rozwijających naszą wolę i świadomość. Tworzenia Naszych wartości w Naszej przestrzeni tak, by nasze życie tu i teraz odnosiło się do rzeczywistych spraw, a nie tylko do wirtualnych reklam, mitów i celów wskazywanych przez innych z naturalnej potrzeby dominacji. Droga do demokratyzacji globalizacji wymaga zaczynania od rzeczy najprostszych, od tworzenia sieci lokalnej wymiany informacji, pomysłów, czy poglądów wokół Miejsca, gdzie tworzy się kontakt z siecią, komputerem, programem i nauką z ich korzystania. Zaczynania od tworzenia naszej rzeczywistej przestrzeni powiązanej wirtualnie z resztą świata w sposób nam przydatny i swojsko piękny. Te działania mogą stać się wzorem.

Biblioteki w Europie przeżywają odrodzenie. Stają się ośrodkami współżycia starego i nowego, miejscowego i przyjezdnego. Współżycia książki i komputera, sztuki i techniki. Miejscem tworzenia się współczesnej kultury. Miejscem, gdzie można poznać i utrzymywać lokalną tradycję. Miejscem, gdzie sieć i książka otwiera nam świat. Nasza Biblioteka też może być tym otwarciem.

Wiemy, że między nami a naszą przestrzenią istnieją bezpośrednie związki. Jesteśmy stworzeni z tego samego. Istnieje niezwykle subtelna i złożona organizacja procesów tworzących i podtrzymujących życie. Wiemy również, że proces stwarzania trwa. Globalizacja jest jego częścią. Od naszej woli, chęci i umiejętności działania zależy, czy będzie to nasza globalizacja, czy będziemy w niej twórczo, choć lokalnie uczestniczyć. Od tego zależy, czy będąc Polakami staniemy się również obywatelami Ziemi i czy staniemy się stwórcami naszej rzeczywistości.

Prof. nadzw. dr arch. Marek Budzyński

Warszawa, 22 VIII 2009

Profesor Marek Budzyński jest autorem wielu projektów zespołów mieszkaniowych i budynków użyteczności publicznej. Jeden z nich, zrealizowany w efekcie wygranego konkursu, to Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego (BUW). Była projektowana wspólnie ze Zbigniewem Badowskim, zrealizowana w latach 1995–1999, oddana do użytku w roku 1999. Marek Budzyński jest Laureatem Honorowej Nagrody SARP (1993).

Czy istnieje idealna biblioteka? Czy biblioteka, o której mówimy „moja” jest tą idealną? Warto w tej dziedzinie dążyć do jak najlepszych rozwiązań. Przede wszystkim warto zadać pytanie na temat obecnej i przyszłej roli biblioteki. Szukając wiedzy, ale i pragnąc znaleźć się w kręgu kultury, wśród ludzi, potrzebujemy wyjść z domu, znaleźć się w centrum – ważnym punkcie na mapie. Biblioteka publiczna ma szansę spełniać taką rolę. Jest ona stałym miejscem w krajobrazie wsi, miasteczek, miast, sceną wielu oczekiwanych i przypadkowych spotkań, niesie ze sobą wspomnienia i ma przed sobą szanse na lepszą przyszłość.

Wiele placówek może szczyścić się atrakcyjnym usytuowaniem, a także godnymi uszanowania wartościami architektonicznymi. Biblioteki gminne różnią się powierzchniami, wyposażeniem, standardem, zasobami księgozbioru, liczbą czytelników. Łączy je często pasja, misja osób, dla których są miejscami pracy. Tym osobom przede wszystkim dedykowany jest niniejszy poradnik, bo to przecież one pragną realizować w swojej miejscowości ideał współczesnej biblioteki – przyciągającej, wnoszącej do własnego środowiska niezbędne wartości.

Nowe grupy użytkowników i większy zakres zadań wymagają ponownego spojrzenia na kształt przestrzenny i funkcjonowanie bibliotek. Poradnik przedstawia wybrane cechy charakteryzujące miejsce, które można uznać za swoje: otwartość, atrakcyjność, wygodę i wielofunkcyjność. Na przykładzie trzech istniejących placówek

omówione zostały zmiany, które mogą poprawić estetykę i funkcjonowanie małych bibliotek. Jest także wywiad z osobą, która była zaangażowana w prowadzony przez Polską Fundację Dzieci i Młodzieży program tworzenia Centrum Informacji Lokalnej.

W poradniku można znaleźć informacje o takich atrybutach dobrej przestrzeni jak kolor i światło. Tematami są także ergonomia i dostępność, aspekty ekologiczne i ich związek z ekonomią. Rozdział „Od pomysłu do realizacji” zachęca do przeprowadzenia interesującej gry – warsztatu wspólnego planowania zmian.

Na końcu poradnika jest lista spraw, o których warto pamiętać w trakcie projektowania i realizacji prac modernizacyjnych. Całość zawiera zestaw sposobów na wykorzystanie przez biblioteki swojego istniejącego potencjału.

idealna biblioteka

Otwarta

Otwartość biblioteki może kojarzyć się z przystępnymi godzinami pracy albo zapraszającym wejściem. Idea otwartości może być przypisana do czasu i przestrzeni, ale również do postaw wobec ludzi. Biblioteka jest otwarta wtedy, gdy swoją ofertę kieruje do różnych grup użytkowników, zawsze gotowa przyjąć następnych gości. Są to przede wszystkim czytelnicy, ale i wszyscy, którym okaże się potrzebna – wypełni społeczno-kulturalną lukę. Otwarta biblioteka nikogo nie wyklucza. W Polsce jest ponad 5 milionów osób niepełnosprawnych (ponad 14% ogółu społeczeństwa) i każda z nich powinna być przekonana, że może wyjść z domu. Z najnowszej analizy potrzeb bibliotek wynika, że tylko 2% placówek deklarowało w ramach planów remontowych chęć przystosowania toalet dla osób niepełnosprawnych.

Do zmodernizowanej biblioteki można wjechać na wózku, wejść o kulach, a osoba mająca problemy ze wzrokiem ma szansę korzystać ze specjalnej klawiatury komputera. Warto udostępnić literaturę nagrany na płycie lub kasety, oraz książki napisane alfabetem Braille’a. Dzieci zyskują swój kącik baśni oraz miejsce do zajęć z logopedą, terapeutą i ćwiczeń płynnego czytania, na przykład z wolontariuszami. Otwartość polega na akceptowaniu nowych pomysłów. Przykładem jest, kojarząca się z „nocą muzeów”, „noc w bibliotece”, podczas której

dzieci mają możliwość przebywania w „miejscu magicznym”, niedostępnym zwykle o tej porze. O tak wyjątkowym doświadczeniu można opowiadać innym. Otwartość to również kontakty pomiędzy pracownikami a użytkownikami – tworzenie atmosfery sprzyjającej rozmowie. Realizowanie idei otwartości to „wychodzenie na zewnątrz” z programem biblioteki – można zorganizować na przykład spotkanie autorskie w pobliskiej świetlicy, kawiarni, szkole, domu kultury a nawet w ogrodzie. Biblioteka otwarta, to taka, która zaprasza ludzi i wydarzenia pod swój dach i sama jest zapraszana.

Atrakcyjna

Dzięki modernizacji biblioteka zaprosi do środka – przyciągnie wyglądem, przyjazną atmosferą. Stanie się miejscem „w modzie”, gdzie warto przyjść i być na bieżąco w obiegu edukacji i kultury, w dobrym towarzystwie. Nie jest atrakcyjne miejsce obce, ale to uznawane za swoje. Mogą wiązać nas z nim emocje towarzyszące aktywnemu udziałowi w przeprowadzaniu zmian, wolontariacie, w organizowanych wydarzeniach. Atrakcyjna biblioteka to taka, która jest oryginalna, ma swoją tożsamość. Jej wyraz przestrzenny powinien być związany z charakterem miejsca, otoczenia – wykorzystywać i współtworzyć trudne do nazwania wartości, które składają się na *genius loci* – duch miejsca. W odmienionej sytuacji będą szanse rozwijania nowych pomysłów na lokalne działania: promocję czytelnictwa, animację społeczno-kulturalną. Zmiana wizerunku biblioteki to widoczne z ulicy atrakcyjne rozwiązanie strefy wejścia. Jest to fragment elewacji z drzwiami do budynku, ale ważna jest także prowadząca do nich ścieżka. Furtka w ogrodzeniu również należy do strefy atrakcyjnego wejścia, jest „wizytówką” miejsca. Czy wejście zaprasza, jest czytelne, ciekawe wizualnie, dostępne? Czy ktoś dba o roślinność i porządek? Czy o tym, że jest tu biblioteka informują drogowskazy i szyld przy wejściu? Czy godziny otwarcia i program działania biblioteki, jako punktu na kulturalnej mapie miejscowości,

są wszystkim znane i czy mówią o nich lokalne media i dobrze zaprojektowana tablica ogłoszeń? Atrakcyjność wiąże się z możliwym do zauważenia pomysłem na wnętrze – może to być wykorzystanie wybranego motywu (na przykład w kącie dziecięcym szczególne barwy, a w części dla młodzieży to, co kojarzy się z muzyką). Często drobne elementy decydują o atrakcyjności miejsca: tablica z pracami plastycznymi, na której rodzice rozpoznają akwarele swoich dzieci, kolorowa poduszka, siedzisko służące do czytania w wygodnej pozycji.

Wygodna

Jednym z celów zmian przeprowadzanych w bibliotece jest stworzenie komfortowego miejsca dla wszystkich. Aby stało się ono wygodne, a co najmniej funkcjonalne, ważne jest określenie specyficznych potrzeb czytelników oraz innych użytkowników biblioteki, w tym także pracowników. Należy pamiętać, że musi być przede wszystkim zapewnione prawidłowe funkcjonowanie wnętrza jako współczesnej biblioteki – zawierającej czytelnię i wypożyczalnię wraz z konieczną infrastrukturą komputerową. Przy pomocy półek z książkami i innych mebli można odizolować akustycznie strefy cichej pracy od strefy wejścia i wypożyczalni. Przejścia między regałami powinny być wystarczająco szerokie, aby osoby o różnym stopniu sprawności mogły dojść do księgozbioru. Wygodny może okazać się fotel, aby zagłębić się w lekturze. Warto wprowadzić funkcję, którą można nazwać „światlicą”, pozwolić na pracę w kilkuosobowych grupach przy stołach lub blatach, z możliwością ich zestawiania. Oczekiwana wygoda użytkowania dotyczy podstawowych funkcji bibliotecznych, chociaż wszystkie – nawet drobne elementy – są ważne. Furtka otwiera się sprawnie, ścieżka jest równa, rower można zostawić w wyznaczonym bezpiecznym miejscu, wejście jest dobrze oświetlone, daszek chroni przed opadami, każdy może sięgnąć do dzwonka i na przykład poprosić o pomoc, by wnieść książki.

Przy wejściu jest gdzie powiesić okrycia czy postawić parasol, można przysiąść – odpocząć lub na kogoś zaczekać. Pracownicy mogą miło i spokojnie przygotować i spożyć drugie śniadanie we własnym kącie. Wygodne sanitariaty służą wszystkim i świadczą o kulturze i proekologicznym myśleniu. Środki czystości, szczotki, odkurzacz mają wyznaczone miejsce. Żeby biblioteka była miejscem wygodnym, można zrobić więcej niż wynika to z urzędowych zaleceń i przepisów. Przykładów elementów, które decydują o wygodzie można wymieniać wiele, ale pozostawmy to twórczej inwencji użytkowników.

Wielofunkcyjna

Współczesne biblioteki publiczne poza gromadzeniem i udostępnianiem zbiorów pełnią kilka funkcji. W związku ze zmianami stylu życia i rozwojem technologii informacyjnych (IT) zmienia się ich wizerunek. Oferta ewoluuje i rozszerza się. Nawet najmniejsze placówki przestają być jedynie wypożyczalniami. Stają się miejscami integracji społeczności, nowocześnie wyposażonymi centrami. Wypełniają, ale i współtworzą złożone potrzeby społeczne, edukacyjno-kulturalne, a nawet gospodarcze mieszkańców i osób przyjezdnych. Ich przestrzeń i infrastruktura techniczna muszą być dostosowywane do zmieniających się oczekiwań. Biblioteka może stać się atrakcyjnym miejscem spotkań grup nieformalnych czy klubów dyskusyjnych przyciągając osoby w różnym wieku. Może oferować przestrzeń dla małej galerii sztuki – należy zatem wyznaczyć, które powierzchnie ścian mogą być na to przeznaczone i zapewnić możliwości wieszania lub przypinania prac w sposób estetyczny. Wernisaż malarstwa plenerowego czy fotografii stanie się ważnym wydarzeniem społeczno-kulturalnym. Rozwijając wątek sztuk pięknych, można zorganizować pracownię. Należy w niej zatroszczyć się nie tylko o jakość prac ale także o sprawy przyziemne – na przykład wygospodarować powierzchnię do przechowywania wyposażenia (sztalug, materiałów malarskich). Jeśli biblioteka wyposażona

jest w sprzęt komputerowy, drukarkę, koparkę, fax, warto je zestawić razem tworząc „kąciek multimedialny”. Sprzyja to bezpieczeństwu, ułatwia utrzymanie porządku i obsługę, sprawia, że sprzęty nie są chaotycznie porzucane we wnętrzu i nie dominują. Warto zwrócić uwagę, że biblioteka przechodzi okresowe transformacje. Układ mebli, przede wszystkim w strefie czytelni, powinien umożliwiać łatwe zmiany aranżacji (przesuwanie, zestawianie stołów, ustawienia krzeseł). Tworzenie nieformalnej atmosfery ułatwią różnego typu siedziska.

Zmiany w przestrzeni bibliotek powinny być efektem wspólnej, twórczej pracy zespołów skupionych wokół projektów, opierać się na wiedzy i profesjonalnych umiejętnościach, doświadczeniu wynikającym z poprzednich realizacji. Autorzy poradnika zdecydowali, że znacznie lepiej skupić się na przykładach pozytywnych, niż analizować wiele popełnianych błędów.

Aby pokazać podejście projektantów, uczestników tego procesu, przedstawiamy propozycje zmian dotyczące trzech bibliotek. Wybrano placówki z jednego regionu, ale różniące się rangą, warunkami lokalowymi i potrzebami. Ich zróżnicowanie wpłynęło na propozycje architektów wewnątrz stanowiące odpowiedź na zaobserwowane i zasłyszane w czasie wizyt studyjnych problemy przestrzenne.

Propozycje należy traktować jako koncepcje do dyskusji. Mają zachęcać do świeżego spojrzenia na wnętrza bibliotek i ich otoczenie, inspirować do poszukiwań najlepszych rozwiązań. Są to wskazówki, w którą stronę mogą podążać prace projektowe i realizacyjne. Rzuty i wizualizacje pokazane są w każdym przypadku w odniesieniu do stanu istniejącego. Narysowano i opisano propozycje wybranych zmian uniwersalnych, możliwych do przeprowadzenia niemal w każdej bibliotece, jak i takich, które wykorzystują walory konkretnego lokalu, uwzględniają cechy architektury budynku. Przygotowanie do modernizacji powinno się zacząć od dokładnej analizy tego, co już jest. Należy zdefiniować słabe punkty, które bezwzględnie wymagają zmian

ale także poszukać cech, które przy pewnych, czasami nie wymagających wielkich nakładów interwencjach, mogą przynieść doskonałą „wartość dodaną”, stać się atutem placówki. Za przykład służy istniejąca wiata – altana na terenie biblioteki w Woli Mystkowskiej, która może pełnić zarówno funkcję letniej czytelnicy, jak miejsce do gry w tenisa stołowego i do innych gier. Niniejszy poradnik pokazuje, że udoskonalenie biblioteki (jako całości składającej się z wnętrza i ogrodu) nie zawsze musi być związane z gruntowną przebudową lub remontem. Można podać liczne przykłady placówek, w których niewielkim kosztem finansowym i wysiłkiem społecznym poprawa jakości funkcjonowania nastąpiła chociażby poprzez właściwe usytuowanie i wyposażenie stanowiska pracy osoby prowadzącej bibliotekę. W każdym z analizowanych przypadków uwzględniono cztery cechy dobrej biblioteki opisane we wcześniejszych rozdziałach. Warto przypomnieć, że efektem przeprowadzonych zmian jest tworzenie przestrzeni, która oferuje więcej możliwości pracy, studiowania, spotkań, zabawy. Taka przemiana przyciąga nowe osoby. Dobrze przygotowana biblioteka jest gotowa na ich przyjęcie. Gdy się pojawiają, może rozpocząć nowe życie.

dobre przykłady

Biblioteka w Suchcicach

filia biblioteki w Czerwiniu

Według nowej koncepcji, otwarta przestrzeń może zmieścić kilka stref użytkowania, które zostały zlokalizowane tak, by osoby odwiedzające bibliotekę czuły się komfortowo. Naprzeciw wejścia – wypożyczalnia wraz ze stanowiskiem pracy. Po prawej stronie – strefa świetlicy z komputerami oraz kącik dla dzieci. Po lewej – księgozbiór. Za nim czytelnia oddalona od wejścia i od świetlicy. Wejście poprzedza sięń wydzielona z sąsiadującej przestrzeni. Toaleta dostępna dla niepełnosprawnych. Wnętrze utrzymane w jasnej, ciepłej kolorystyce, co niweluje niedostatek światła dziennego.

| pow.: 74,4 m² | księgozbiór 6,5 tys. | I. użytkowników 70 |

fot.: stan istniejący

Stanowisko pracy bibliotekarza to centralny punkt, który powinien być widoczny od razu po wejściu. Lokalizując je dobrze jest zachować dystans od drzwi wejściowych. Wchodzące w skład stanowiska biurko może być wyposażone w nadstawkę, o maksymalnej wysokości 110 cm, zasłaniającą niezbędne przybory i sprzęt komputerowy.

Jasne i ciepłe kolory ścian wprowadzają pogodną atmosferę do pomieszczeń, w których brakuje światła dziennego.

Zamiast wydawać pieniądze na nowe meble, warto odświeżyć stare. Przy odrobinie wysiłku można osiągnąć zaskakująco dobry efekt.

Rośliny najlepiej wyglądają, gdy zestawione są w grupy.

zalety

- + duża powierzchnia
- + otwarty plan

wady

- ograniczona ilość światła dziennego
- brak dostępu dla osób niepełnosprawnych i starszych
- brak sanitariatów

jak wykorzystać zalety?

- ✓ zwiększenie liczby funkcji
- ✓ swoboda w aranżowaniu przestrzeni

jak zniwelować wady?

- ! jasna, ciepła kolorystyka, właściwe oświetlenie
- ! dostosowanie wejścia i sanitariatów
- ! wydzielenie odpowiedniego pomieszczenia

Biblioteki warto wyposażać w meble, takie jak składane krzesła i regały na kółkach. Ułatwi to wygospodarowanie miejsca na spotkania większej liczby osób.

Czytelnia powinna być wygodnym i zacisznym miejscem usytuowanym jak najdalej od głośnej strefy wypożyczalni. Poza stołami i krzesłami, warto wyposażać ją w wygodne kanapy i fotele, które zachęcą odwiedzających, by zostać tu dłużej i zagłębić się w lekturze.

Nietypowe elementy architektoniczne, np. wnęki w ścianach, można wykorzystać jako miejsce na półki do przechowywania i ekspozycji książek.

Poza oświetleniem ogólnym, stanowiska pracy należy wyposażać w niezależne oświetlenie punktowe, ze światłem o ciepłej barwie. Mogą to być lampy wiszące lub stabilnie umocowane na biurku czy ustawione na podłodze.

Kolorowe ściany nie są jedyną metodą ożywienia wnętrza biblioteki. Lepszy efekt można uzyskać zestawiając neutralny kolor ścian z kolorowymi dodatkami.

Biblioteka w Czerwinie

Według nowej koncepcji biblioteka składa się z trzech pomieszczeń. Sala, która może powstać z połączenia korytarza i dwóch pokoi zmieści wypożyczalnię i księgozbiór. W osobnych pomieszczeniach: pokój dla dzieci oraz czytelnia. Dzięki szklanym, dźwiękoszczelnym drzwiom, pomieszczenia mogą być wydzielone bez utraty kontaktu wzrokowego użytkowników i pracowników. Biblioteka znajduje się w budynku Urzędu Gminy dysponującym zapleczem socjalnym i sanitarnym. Pozwala to zrezygnować z odrębnej sieni i toalety.

pow.: 72,4 m² | księgozbiór 16,5 tys. | l. użytkowników 800

fot.: stan istniejący

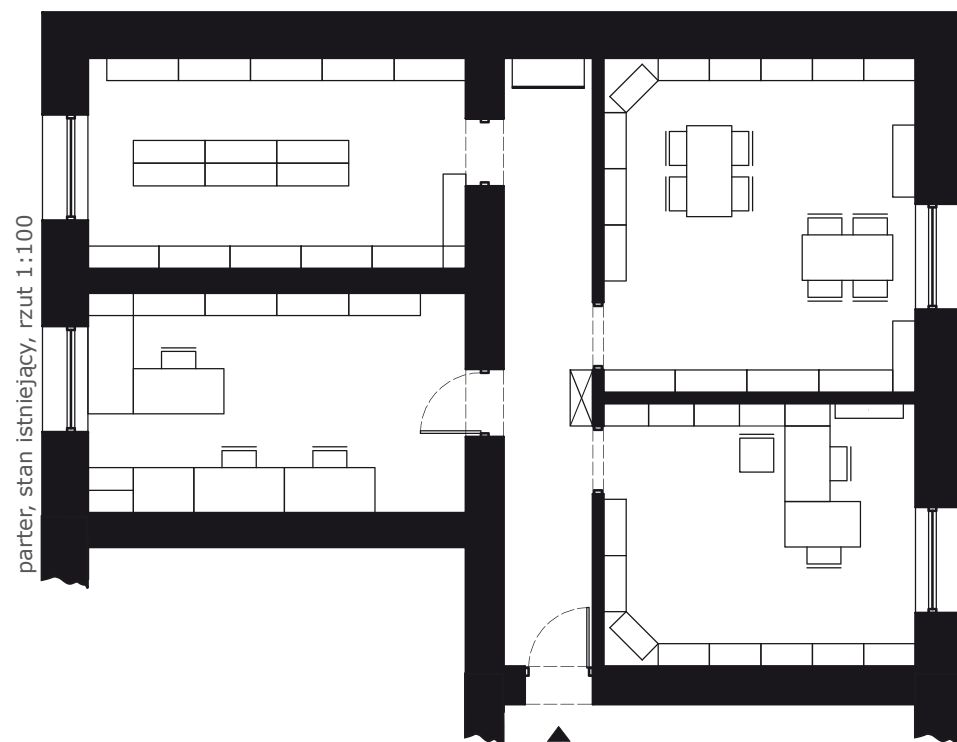
Jeśli to możliwe, warto zostawić wolną przestrzeń, co nada wnętrzu bardziej otwarty charakter i ułatwi organizację spotkań.

Aby maksymalnie wykorzystać przestrzeń, pod ścianą postawić można regały sięgające do sufitu. Decydując się na takie rozwiązanie bibliotekę należy wyposażać w drabinkę, która ułatwi sięganie na wyższe półki.

Zbiory biblioteczne można umieszczać na drewnianych regałach. Ich zastosowanie nadaje wnętrzu ciepły charakter.

Drewnopochodne panele podłogowe są ciepłe, łatwe w montażu i utrzymaniu. Wybierając je należy zwrócić uwagę na klasę ścieralności. Do obiektów użyteczności publicznej, jakimi są biblioteki, warto zastosować panele oznaczone symbolami AC4 lub AC5, ewentualnie W4, W5.

zalety

+ duża ilość światła dziennego

wady

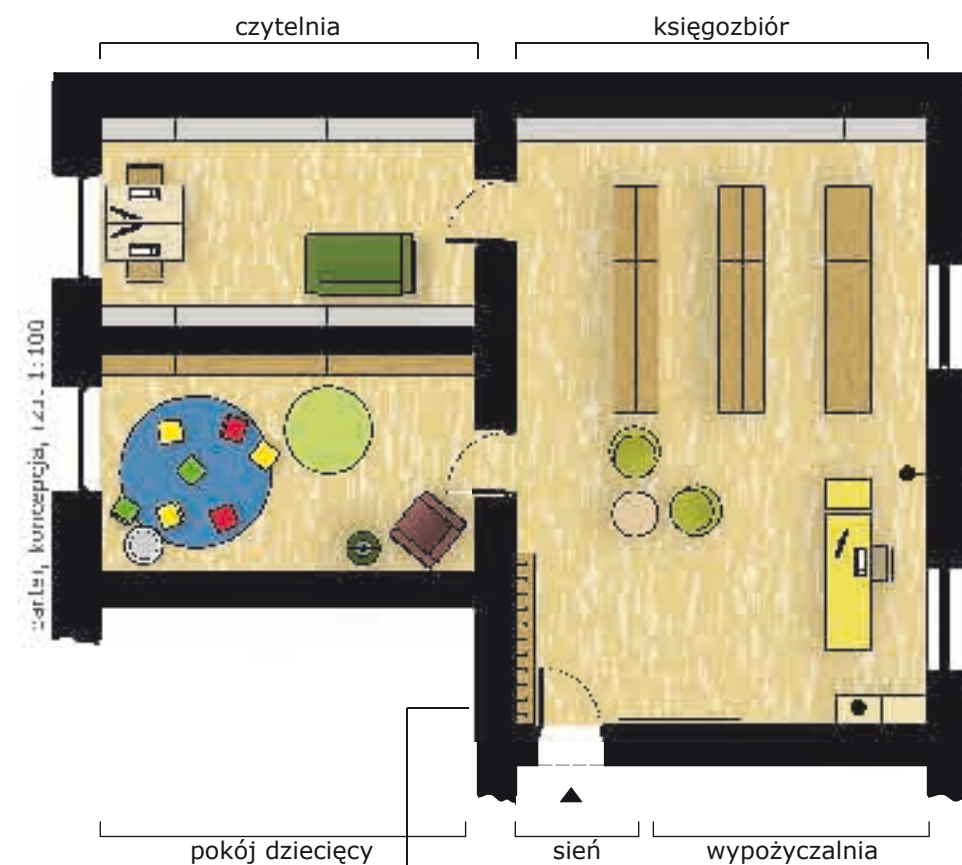
- niewygodna część wejściowa
- słabo czytelny podział funkcji
- brak szatni

jak wykorzystać zalety?

✓ odpowiednie usytuowanie stanowisk

jak zniwelować wady?

- ! likwidacja wąskiego korytarza
- ! reorganizacja przestrzeni
- ! wygospodarowanie miejsca na wieszaki

Stanowisko pracy bibliotekarza dobrze jest wyposażać w zamykane szafki, w których można przechowywać rzeczy osobiste.

Projektując wnętrze nie należy obawiać się pustych powierzchni ścian. Dzięki nim pomieszczenie wydaje się bardziej przestronne.

Najczęstszymi gośćmi bibliotek są dzieci. Dobrze jest wygospodarować dla nich osobną przestrzeń, wyposażoną w dywan i poduszki, na których można usiąść lub położyć się.

Jeśli dysponujemy pustą ścianą, można tu mieć ekran do projekcji.

Oświetlenie jarzeniowe można zastąpić lampami wyposażonymi w energooszczędne żarówki o ciepłej barwie światła. Nie są droższe w eksploatacji, a nadają wnętrzu przyjazny charakter.

Tablica wyklejona korkową matą ułatwi ekspozycję prac plastycznych. Można też wykorzystać farbę magnetyczną.

Przed pomalowaniem ściany na wybrany kolor lepiej kupić małą ilość farby i pomalować nią 1 m² ściany (w narożniku), aby po wyschnięciu upewnić się, że daje to pożądaný efekt.

Biblioteka w Woli Mystkowskiej

filia biblioteki w Somiance

Biblioteka znajduje się na piętrze i zajmuje trzy główne pomieszczenia. Według nowej koncepcji wypożyczalnia zmieści większą część księgozbioru i stanowisko pracy bibliotekarki. Dwa inne pokoje to: czytelnia oraz pokój dla dzieci. Ściany klatki schodowej można pokryć farbą magnetyczną, co pozwoli na wykorzystanie powierzchni jako tablic informacyjnych i ekspozycyjnych.

Atutem biblioteki jest istniejący zadaszony taras, który można przekształcać w sezonową czytelnię. Nabierze on przyjaznego charakteru poprzez dobór barwnych mebli ogrodowych.

pow.: 41,4 m² | księgozbiór 8,0 tys. | l. użytkowników 180

fot.: stan istniejący

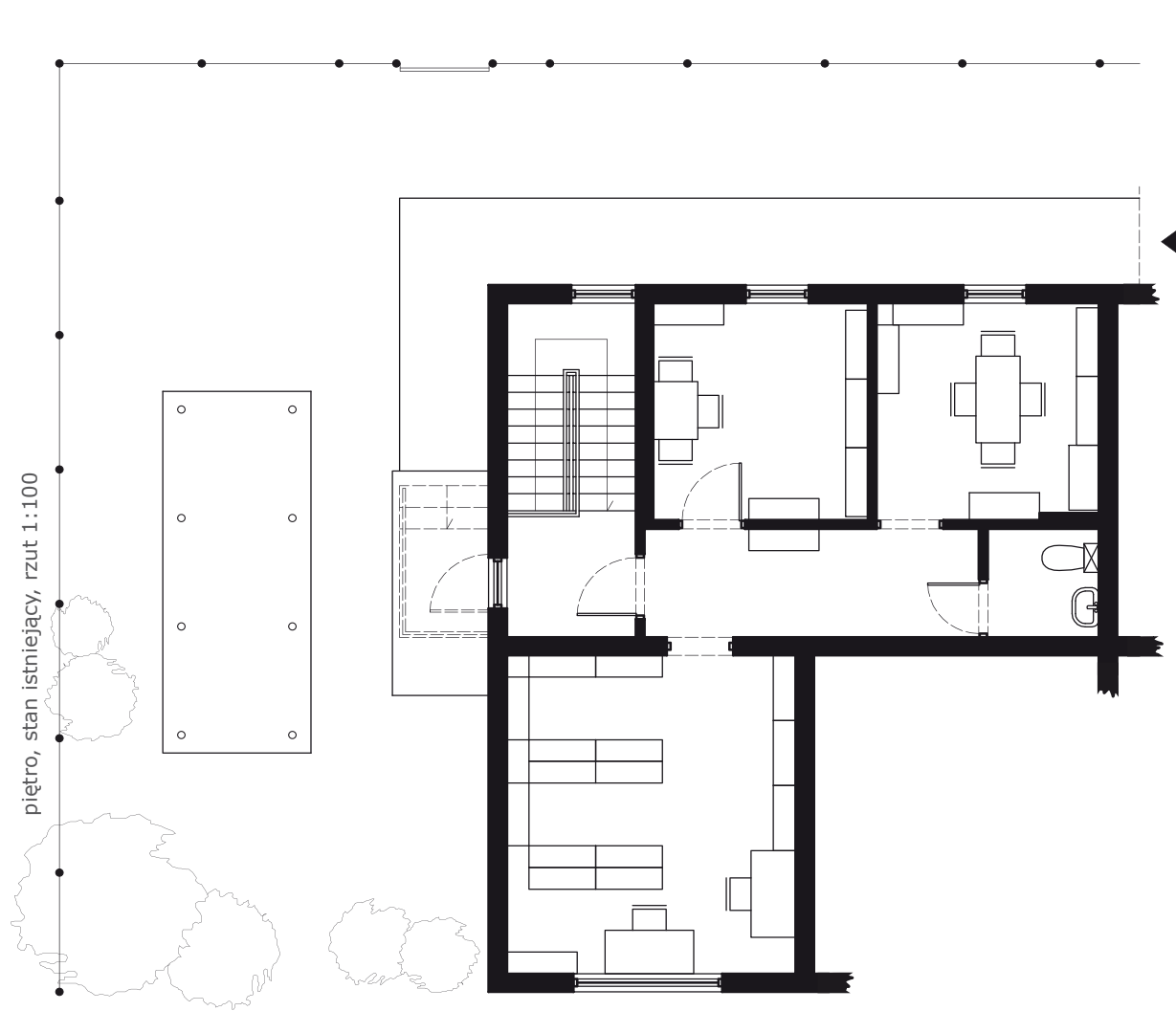
Aby powiększyć przestrzeń biblioteki w lecie, można zorganizować sezonową czytelnię na świeżym powietrzu. Doskonale nadaje się do tego taras lub ogród.

Organizując letnią czytelnię dobrze jest pomyśleć o zadaszaniu, które chroni przed słońcem i opadami.

Wyposażenie letniej czytelnicy powinno być lekkie i odporne na wilgoć. Najlepiej sprawdzają się meble, które można przechowywać nałożone jeden na drugi.

Dobór mebli w intensywnych, pozornie nie pasujących do siebie kolorach, to prosty sposób, aby ożywić nudną przestrzeń.

zalety

- + taras z zadaszeniem (wiata – altana)
- + świetlica na parterze budynku

wady

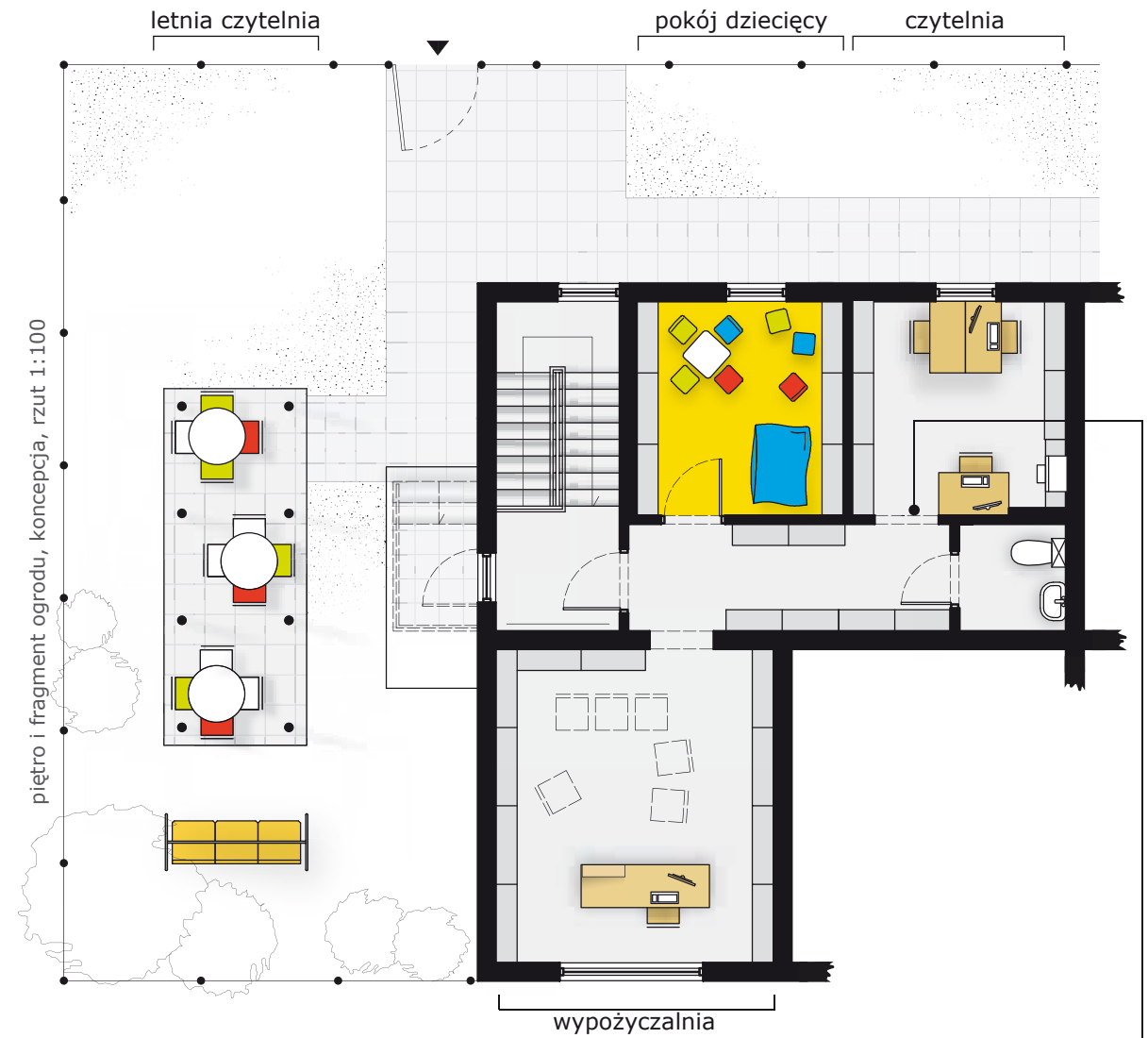
- wejście niewidoczne z ulicy
- brak dostępu dla osób niepełnosprawnych i starszych

jak wykorzystać zalety?

- ✓ możliwość organizacji letniej czytelnia na zewnątrz
- ✓ miejsce spotkań dla biblioteki

jak zniwelować wady?

- ! wykonanie ścieżki i dodatkowej furtki
- ! instalacja dzwonka w pobliżu wejścia

Prosta zmiana, polegająca na przesunięciu otworu drzwiowego o kilkanaście centymetrów, pozwala wygospodarować dużo więcej miejsca na regały z książkami.

Biblioteka w Rzecznio

Rozmowa z Krystyną Wójtowicz – dyrektorką Gminnej i Powiatowej Biblioteki w Rzecznio koło Radomia

Biblioteka w Rzecznio działa od 1947 roku. Obecnie jej siedzibą jest szkoła. Krystyna Wójtowicz pracuje tu od dwudziestu trzech lat. W latach 2004–2008 z jej inicjatywy biblioteka wzięła udział w programie Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży „Biblioteka – Centrum Informacji Lokalnej”. Cel programu, adaptacje bibliotek gminnych do nowych form działania, realizowany był dzięki pomocy projektantów przy modernizacji pomieszczeń, zakupom wyposażenia i sprzętu, wzbogaceniu księgozbioru oraz wizytom studyjnym w instytucjach kultury.

Jakie są cele wizyt mieszkańców gminy w bibliotece, poza wypożyczeniem książek?
– Przychodzą czytać prasę. Żeby zachęcić mieszkańców prenumerujemy różne tytuły dla dzieci i młodzieży, takie jak „Młody Technik”, „PC World Komputer”, czasopisma dla dziewcząt, dzienniki, tygodniki: „Polityka”, „Newsweek”. Dla rolników „Farmer”. Są także kolorowe magazyny. Czasem otrzymujemy nawet „The Wall Street Journal” po angielsku.

Czyli jest to skuteczny sposób?
– Tak. W bibliotece głównej i dwóch filiach jest ponad tysiąc czytelników. Najmłodsi mają dwa lata, najstarsi ponad siedemdziesiąt. Przyciąga ich jednak wiele rzeczy. Mamy oddzielne półki

z nowościami, udostępniamy zbiory audiowizualne. Organizujemy spotkania z autorami, na które przychodzi niekiedy nawet sześćdziesiąt osób. Jest dobrze wyposażona pracownia komputerowa – ze skanerem, drukarką, kopiarką i faksem. Zdarza się, że ktoś przychodzi pierwszy raz, żeby coś wydrukować, a potem wraca i wychodzi z wypożyczoną książką. Dla osób starszych mamy „usługę na telefon”. Organizujemy konkursy plastyczne i czytelnicze. Prowadzimy lekcje biblioteczne, ale też warsztaty, na przykład konsumenckie dla młodzieży. Bierzemy udział w akcji „Cała Polska czyta dzieciom”.

Udać się pomieścić wszystkie pomysły?
– Miejsca jest mało, ale zawsze będzie tak się wydawać. Nie ma magazynu na materiały pomocnicze i archiwa. Mamy regały przesuwne, jednak ich obecność nie rozwiąże braku większej przestrzeni, w której zmieściłyby się ekspozycje z wystaw.

Co było ważne w programie „Biblioteka – Centrum Informacji Lokalnej”?
– Władze gminy często nie widzą potrzeby zmian w bibliotekach. Inaczej jest w przypadku takiego Centrum, gdzie wszyscy dbają o zachowanie standardów. Połączenie programowe dwóch funkcji to świetny pomysł. Otrzymaliśmy wszechstronną pomoc, kontakt z projektantami wewnątrz. Pomyśleliśmy o funkcjach, jakie biblioteka ma pełnić dla mieszkańców, dla nas.

Jak zostały one określone?
– Ważnym zadaniem, jakie sobie stawiamy jest przyciągnięcie młodzieży. Jednym ze sposobów jest szanowanie tego, że ludzie młodzi trzymają się w kilkuosobowych grupach. Przychodzą i siadają razem, dlatego ważne jest tworzenie im nieformalnej strefy, gdzie mogą ze sobą przebywać. Niezależnie od tego, czy będzie to miejsce przy komputerze czy fotel, wymaga to pozostawienia nieco miejsca wokół. Młodzież lubi siedzieć w nieskrępowany sposób, blisko, na poręczy, na podłodze.

Co jeszcze wydarzyło się podczas realizacji tego programu?

– Ważne było, że mieliśmy możliwość przeprowadzenia modernizacji, przede wszystkim wymiany posadзки, zakupu mebli i nowoczesnego sprzętu. Ale także uczestniczenia w szkoleniach.

A co z wymianą oświetlenia?
– Na to zabrakło nam środków. Okablowanie do komputerów zostało położone natynkowo, a część pozostałej instalacji była zrobiona już dawno i kable też są na wierzchu. Żałuję, bo oświetlenie, jak cała instalacja elektryczna, jest bardzo ważne w bibliotece.

W oknach są żaluzje typu verticale. Dlaczego takie rozwiązanie?

– Kierowaliśmy się praktycznym zastosowaniem. Można je regulować na kilka sposobów

i dostosowywać do potrzeb osób pracujących przy komputerach.

Jak było z wymianą posadзки?
– Przedtem były zużyte płytki z PCW. Myśleliśmy o wykładzinie dywanowej, ale po rozmowach z osobami z innych bibliotek, gdzie została położona, okazało się, że jest bardzo niepraktyczna – szybko się brudzi, trudno usunąć plamy błota. Zdecydowaliśmy się na nową wykładzinę PCW – ładną, ale drogą w utrzymaniu, ponieważ trzeba mieć specjalne środki i maszynę do czyszczenia. Musimy ją wypożyczać ze szkoły. Ale jesteśmy zadowoleni.

A kto wybrał kolor?

– Wybierało kilka osób. Były konsultacje z projektantami. Także wolontariusze pomagali w wyborze. Ostatecznie pogodziła wszystkich jedna osoba, która zaproponowała żółty.

Czy w ramach modernizacji powstały w bibliotece jakieś nowe miejsca?

– Przyjazny kącik dla dzieci. Każda biblioteka, nawet najmniejsza, powinna zapewnić takie miejsce. Opiekunowie chętnie przychodzą nawet z dwulatkami. Staraliśmy się dopasować wygląd i wyposażenie do wieku. Niestety, w posadzce są prowadnice do przesuwanych regałów, ale to było jedyne miejsce, które mogliśmy wydzielić dla dzieci. Po zsunieciu regałów robi się więcej przestrzeni.

Czy łatwo było znaleźć odpowiednie meble?

– Najpierw wybraliśmy najtańszą ofertę, ale wiązało się to z różnymi niedogodnościami, na przykład sami musielibyśmy je montować. Potem znaleźliśmy firmę, która pomagała we wszystkim – przysłała pracowników, którzy zmierzyli pomieszczenia. Część mebli przywieziono jako gotowe, pozostałe montowano na miejscu. Mieliliśmy problem ze stołami. Na początku zamówiliśmy stoły na jednej nodze, bo były interesujące, ale okazało się, że są bardzo niestabilne. Szczególnie, gdy siadały przy nich dzieci i opierały się łokciami o blat. W rezultacie wykorzystaliśmy nogi po starych stołach i zamówiliśmy nowe blaty.

Co można doradzić planującym zmiany w bibliotekach?

– Warto kupić duże biurko lub blat, bo spełnia kilka funkcji – jest miejscem wykonywania prac administracyjnych, przygotowywania się do lekcji, spotkań. Umożliwia skupienie przy nim kilku osób i wspólną pracę. Przydatny jest także wózek „pomocnik” na kółkach, gdzie można odkładać oddawane książki i wozić na miejsce. Taka ogólna rada – warto próbować i być odważnym. Wiele rzeczy wydaje się na początku niemożliwe, ale z pomocą innych naprawdę się udaje.

Biblioteka w Cybince

Dobrym przykładem jest także biblioteka w Cybince (zdjęcie obok). Projekt został stworzony z myślą nie tylko o użytkownikach, ale także pracownikach biblioteki.

Za pomocą prostych, niedrogich środków udało się tu uzyskać wyjątkową, ciepłą atmosferę.

– Chciałam, żeby to było miejsce, do którego będzie się chciało wracać – opowiada pani Grażyna Łyżwińska, dyrektor biblioteki. – Dobrym pomysłem okazało się ustawienie sofy i foteli. Wiklinowe meble pomalowaliśmy na biało i czarno, ułożyliśmy na nich wygodne poduszki, zamontowaliśmy eleganckie lampy. Ludziom od razu bardzo się tu spodobało.

Standard to uznany zbiór cech, którymi powinien charakteryzować się obiekt, aby spełniał swoje funkcje. Biblioteka jest miejscem użyteczności publicznej, wobec czego jej struktura, wnętrze i wyposażenie powinny spełniać przepisy i normy. Otoczenie budynku i same pomieszczenia muszą odpowiadać nie tylko regulacjom prawa budowlanego, ale i wymogom natury funkcjonalnej, ekologicznej, estetycznej, społecznej. Należy jednak zwrócić uwagę, że wyższy lub niższy standard stanowi podstawę do tworzenia jakości, której pewne cechy, na przykład harmonia, piękno, są trudne do zmierzenia.

Realizując standardy trzeba pamiętać o zaspokojeniu podstawowych potrzeb, co nie znaczy, że nie warto robić więcej niż z nich wynika. Zapewniając bezpieczeństwo – na przykład w strefie wejścia do budynku – należy zadbać, by przychodzenie do biblioteki było dla odwiedzających przyjemnością. Warto w czytelny sposób, poprzez nasadzenie wyższej zieleni, która nie ogranicza widoczności, wytyczyć teren, wykonać na nim kwietnik, estetyczne (najlepiej skromne) ogrodzenie z atrakcyjną furtką.

Sanitariaty powinny być dostępne dla osób niepełnosprawnych i spełniać zasady higieny i estetyki. Utrzymanie czystości w bibliotece powinno być proste: środki czystości proekologiczne, sprzęt do tego celu odpowiedni i chowany w wyznaczonym miejscu. Jednym z podstawowych standardów jest zapewnienie odpowiedniej temperatury i wilgotności, co wiąże się z dobrze

zaprojektowanym systemem ogrzewania i działającą wentylacją. Spełniając zasady bezpieczeństwa i higieny pracy należy wydzielić dla pracowników choćby małe pomieszczenie lub kącik socjalny tak, by czajnik i naczynia mogły również służyć obsłudze spotkań większej grupy osób.

Spełnienia zasad ochrony przeciwpożarowej dopilnuje specjalista, warto pozostawać z nim w kontakcie, aby miejsca na sprzęt gaśniczy i konieczne oznakowania pozostawały w harmonii z wnętrzem. Należy pamiętać o konieczności pochłaniania niepożądanych dźwięków i równocześnie zapobieganiu powstawaniu hałasu. Na problemy akustyczne trzeba zwrócić szczególną uwagę w miejscu głośnego czytania i zabaw dzieci. Można tu wykorzystać właściwości materiałów wykończeniowych i odpowiednio ustawić elementy wyposażenia. Urządzając wnętrze trzeba zadbać o zachowanie właściwej odległości między regałami (minimum 90 cm), ale zawsze, jeśli jest to możliwe, pozostawić nieco więcej przestrzeni. Do standardu w bibliotece należy zapewnienie prywatności personelowi i czytelnikom. Spełniając zasady związane z ergonomią, warto zainstalować takie oświetlenie, które pomaga w czytaniu, trzeba też zwrócić uwagę na meble umożliwiające długie spędzanie czasu nad książką. Stanowiska komputerowe powinny być zaaranżowane tak, aby standardy użytkownika przewidziane przez producenta sprzętu były spełnione, a wszystkie urządzenia znajdowały się w zasięgu ręki.

standardy

Kolor

Wrażenia barwne są subiektywne. Najważniejsze jest odczucie kolorów – nie wystarczy oglądanie próbek lub opisywanie przez telefon. Odwiedzając bibliotekę oczekujemy, że wyraz przestrzenny będzie różny od sklepu czy biura – przyjazny ale i oryginalny. Kolory powinny być jednak pozytywnie odbierane przez wszystkich. Celem jest harmonia, chociaż można wprowadzić akcenty – na przykład zastosować kontrast uczyletniając przestrzeń dla osób niedowidzących. Warto unikać nadmiaru kolorów i zestawień chaotycznych, męczących. Należy pamiętać, że barwa pełni ważną rolę w odbiorze informacji. Na postrzeganie kolorów wpływa środowisko – oświetlenie, cechy materiałów, uwarunkowania kulturowe, moda. Ale także czynniki osobiste – temperament, nastrój, doświadczenia związane z danym kolorem i przestrzenią. Dla najmłodszych wskazane są kolory pastelowe (nie rozpraszają). Dzieciom „niespokojnym” pomagają kolory naturalnych materiałów, odcienie zieleni, biel „złamana” ciepłymi pigmentami, błękit. Odcienie żółtego, granat, turkus, lawenda kojarzą się z pozytywnymi doznaniem. Trzeba zauważyć, że to nie kolory ścian czy posadzki muszą decydować o wrażeniu barwnym. Same elementy wyposażenia, kolorowe wydawnictwa, nawet ubiory „nadają” koloru na tle neutralnych, najlepiej jasnych, powierzchni. Dokonując świadomego wybo-

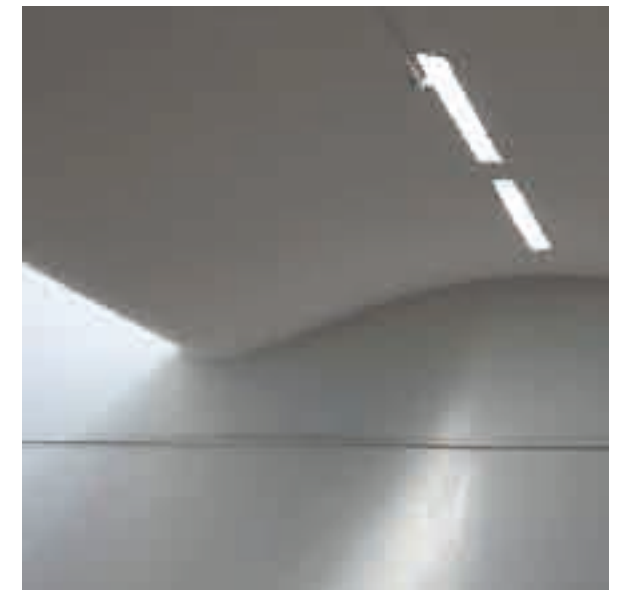
ru wyposażenia trzeba pamiętać, że jaskrawa, agresywna czerwień może powodować rozszerzenie naczyń krwionośnych i podniesienie ciśnienia. Poszukując koloru z tej gamy, można wybrać wiśniowy. Należy uważać, aby natężenie barw nie powodowało dyskomfortu, szczególnie u osób starszych. Na posadzce warto stosować jeden odcień tego samego koloru. Powszechnie lubiana zieleń, jako barwa żywej roślinności, może stanowić nie tylko integralną część wnętrza, ale także naturalne uzupełnienie otoczenia biblioteki.

Światło

Oświetlenie współtworzy klimat wnętrza. Światło słoneczne jest korzystne dla wzroku, wydobywa kolory, stanowi pozytywny czynnik w profilaktyce depresji. Niezbędne jest dla roślin, dostarcza energii, zapobiega niekorzystnym procesom biologicznym (rozwojowi bakterii, pleśni). Ale bezpośrednie promieniowanie może też szkodzić książkom i sprzętowi elektronicznemu. Gdy tylko jest to możliwe, należy korzystać z naturalnego światła, warto jednak przewidzieć możliwości regulacji jego natężenia, zapobiegania odbłaskom, zapewnić dowolność wykorzystania pomieszczeń – na przykład zupełne zasłonięcie okien w czasie projekcji. Od stron bezpośrednio nasłonecznionych warto zamontować jasne rolety rozpraszające, a tam gdzie to potrzebne – nieprzezroczyste, ciemne rolety lub zasłony. Starając się o więcej światła we wnętrzu można zastosować szklone drzwi wejściowe (szkło bezpieczne), a dbając o wentylację zaopatrzyć okna w możliwości nawiewu świeżego powietrza (nawiewniki, uchylanie). Należy zwrócić uwagę na rolę sztucznego oświetlenia. Zmiana instalacji jest kosztowną, istotną pod względem technicznym i estetycznym częścią modernizacji. Przeróbkę należy powierzyć fachowcowi. Warto jak najwcześniej przekazać przemysłane propozycje usytuowania odbiorników prądu. Wybierając lampy należy kierować się barwą i szerokością strumienia światła. Należy unikać zbyt

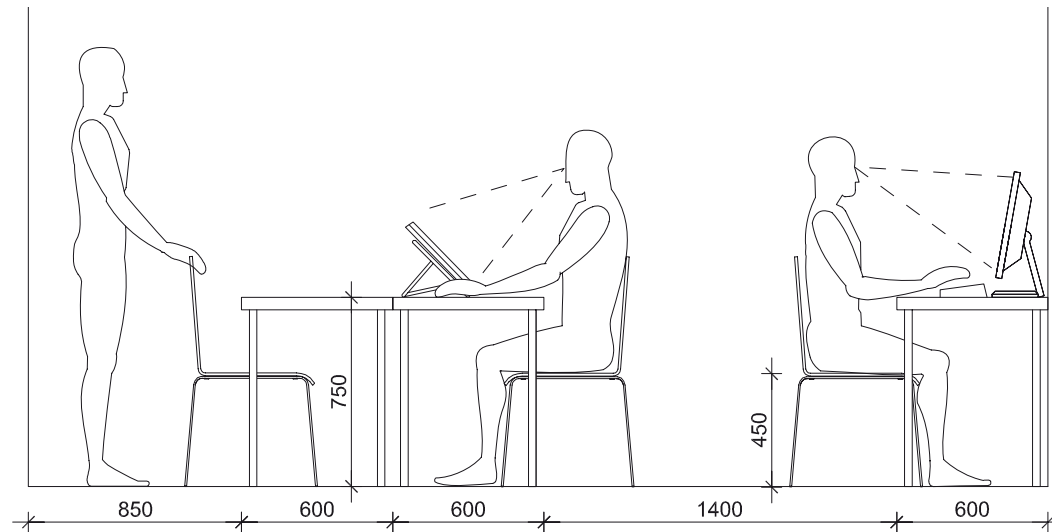
intensywnego, skupionego białego oświetlenia, które obejmuje małą powierzchnię, ale wywołuje zmęczenie wzroku. Ciepła barwa, zbliżona do spektrum słonecznego, nie powoduje bólu oczu, migren, podrażnień skóry. Światło powinno docierać tam, gdzie jest potrzebne. Najlepsze do pracy, do czytania jest jednak światło rozproszone. Istotna jest tu rola jasnych powierzchni odbijających. Usytuowanie mebli i źródeł światła należy dopasować. Dla zapewnienia elastyczności wykorzystania wnętrza i wyposażenia można stosować stabilnie ustawione lampy stojące lub mocowane do blatów.

Ergonomia i dostępność

Spełnienie zasad ergonomii oznacza dostosowanie stanowisk pracy do potrzeb i naturalnych możliwości człowieka. W małej bibliotece nie jest to trudne pod warunkiem doboru i właściwego użytkowania wyposażenia. Przy czytaniu i pracy przy komputerze należy unikać naprężeń w okolicy kręgosłupa, co zależy od funkcjonalności krzesła, foteli i innych „siedzisk”, stołów, stanowisk komputerowych. Warto rozważyć zakup mebli z możliwością regulacji pozycji (foteli biurowych, blatów) oraz podstawek-pulpitów pod książki i notebooki. Ważne jest właściwe usytuowanie sprzętu (w miejscu spokojnym,

z wyeliminowaniem odblasków), monitora na odpowiedniej wysokości, a klawiatury tak, by możliwe było swobodne operowanie dłońmi, a nadgarstki były oparte. Dostosowanie biblioteki do potrzeb osób o różnym stopniu sprawności wiąże się z usuwaniem „barier architektonicznych” – przeróbką ciągów komunikacyjnych i sanitariatów (wyposażenie wejść w pochylnie, zapewnienie szerokości przejazdu i manewrowania dla wózków, oznaczenie przejść w posadzce i uczytelnienie wnętrza dla osób niedowidzących). Wymaga to zaangażowania konsultantów i projektantów.

Ważne jest dopasowanie stanowiska do potrzeb użytkownika. Notebooki używane w sposób ergonomiczny powinny stać w stabilnym miejscu, najlepiej na specjalnej podstawie.

Ekologia i ekonomia

Podejście proekologiczne kojarzy się z równowagą duchowych i fizycznych potrzeb człowieka i szacunkiem dla środowiska rozumianego jako złożona całość. W przypadku biblioteki, dialog z otoczeniem można realizować starając się by ich wnętrza były bardziej przyjazne i wspólne zadbanie o przyległy teren. Praca w grupie, obejmująca planowanie i realizację, owocuje trwałą troską o miejsce odczuwane jako swoje. Zasady zrównoważonego rozwoju zakładają powiązanie ekologii z ekonomią. Zapewnienie komfortu i zdrowego mikroklimatu łączy się z zachowaniem (i podniesieniem) istniejących wartości przyrodniczych i kulturowych. Koszty realizacji zmian będą usprawiedliwione wtedy, gdy użyte materiały i rozwiązania podniosą standard i jakość obiektu bez zwiększenia kosztów eksploatacji. Argument minimalizacji inwestycji nie powinien być decydujący – w wielu przypadkach warto zapłacić więcej za rozwiązania przyjazne, trwałe i tanie w użytkowaniu. Dotyczy to między innymi zastosowanych materiałów (w miarę możliwości naturalnych – nie zawierających szkodliwych substancji), ale i proekologicznych sposobów utrzymania czystości. Ocieplenie budynku i remont lub wymiana stolarki powinny odbywać się z poszanowaniem jakości istniejącej architektury budynku. Należy zatroszczyć się o to, aby materiały i elementy wyposażenia nie stały się odpadami. Warto

spojrzeć na istniejące, niekiedy stare elementy wyposażenia świeżym okiem. Przykładem podejścia proekologicznego i ekonomicznego może być renowacja istniejących regałów. Odpady należy traktować zawsze jako surowce wtórne (segregacja „u źródła” wymaga ustawienia oznaczonych pojemników). Biblioteka uzupełnia funkcje szkoły i domu, jest po trochu salonem spotkań i klasą lekcyjną, czasami kuchnią a nawet miejscem, gdzie czyta się przed snem. Więcej osób i w dłuższym czasie korzystać będzie zatem z energii elektrycznej, ciepłej i zimnej wody, „produkować” nieczystości. Modernizacja systemów ogrzewania pomieszczeń i wody oraz wentylacji wymaga udziału fachowców. Warto rozważyć, czy komfort we wnętrzu, przy jednoczesnym poszanowaniu zasobów, można uzyskać z wykorzystaniem źródeł energii odnawialnej. Skupiając się na uniknięciu strat, warto zainstalować na kranach wodooszczędne końcówki napowietrzające, a wymieniając spłuczkę zapewnić możliwość dozowania wody. W ramach troski o przyrodę i jakość wizualną, prawdziwą roślinność we wnętrzach warto posadzić w higienicznych, ale nie koniecznie plastikowych donicach. Warto je usytuować tak, by rośliny miały warunki zbliżone do naturalnych siedlisk. Oprócz postawienia przed wejściem stojaka na rowery, należy postulować umieszczenie biblioteki na mapie ścieżek rowerowych.

Celem poradnika jest inspirowanie do działania, by biblioteki stały się bardziej otwarte, wygodne, atrakcyjne, wielofunkcyjne, o wyższym standardzie. Jak znaleźć i zanotować najlepsze pomysły? Jak osiągnąć efekt? Jak sprawnie zaplanować i przeprowadzić zmiany, które spełnią oczekiwania? Następne strony zawierają wskazówki, jak wspólnie określić, co jest naprawdę potrzebne, jak szacować koszty i zmieścić się w budżecie wybierając przy tym najlepsze rozwiązania oraz jak postępować podczas realizacji.

Każdemu może wydawać się, że wie, jakie są potrzeby użytkowników i pracowników bibliotek. Czy wiadomo jednak, jak odczuwana będzie zmieniona przestrzeń? Jak tworzyć miejsce, które będzie służyło lepiej osobom o różnych charakterach, oczekiwaniach i sprawi, że wszyscy znajdą tu coś dla siebie? Na te pytania warto odpowiedzieć przed rozpoczęciem prac. Trudno tej odpowiedzi szukać samemu.

W części poświęconej planowaniu można znaleźć propozycję angażowania obecnych i przyszłych użytkowników biblioteki. Jak to robić? Można wykorzystać praktyczną metodę warsztatową – grę, która pozwoli większej liczbie osób podjąć inicjatywę, wziąć odpowiedzialność. Takie metody stosowane są przez nowoczesne firmy pragnące pobudzić do twórczego myślenia, wyłonić pomysły warte realizacji. Podejmując się wspólnego przedsięwzięcia, każdy staje się po trochu projektantem i wykonawcą.

Należy przygotować się na to, że określony budżet pozwoli zrealizować tylko część twórczych pomysłów, a spełnienie pewnych potrzeb trzeba odłożyć do następnej modernizacji. Ważne jest pozyskanie wiedzy i takie jej wykorzystanie, aby w rezultacie można było wybrać rozwiązania najlepsze i ekonomiczne. Pomocni okażą się czytelnicy, sąsiedzi. Pożyteczne są też informacje wyszukane w internecie. Po wybraniu pomysłów należy przygotować listę robót, materiałów, zakupów, harmonogram prac, sporządzić budżet, który pomoże w wystąpieniu o dotację. Jest on też niezbędny przy negocjacjach z wykonawcami i dostawcami.

Oczekiwanie na załatwienie spraw formalnych to dobry moment, aby głębiej zastanowić się nad doborem mebli, wypróbowaniem kolorów, gatunków farb itp.

Podczas realizacji, większość trudnych decyzji jest już podjęta i najważniejsze są organizacja robót, nadzór i dobry kontakt z fachowcami. Oni także powinni identyfikować się z istotą projektu. Użytkownicy biblioteki, którzy poczują, że zmiany przeprowadzane są przede wszystkim dla nich, z pewnością zaoferują pomoc. Sprawdzianem podstawowej wiedzy potrzebnej do koordynowania działań w ramach grupy specjalistów i wolontariuszy jest lista umieszczona na końcu rozdziału.

od pomysłu do realizacji

Planowanie

Warto przeznaczyć wystarczająco dużo czasu na planowanie przedsięwzięcia z udziałem użytkowników biblioteki. Dzięki grupowej pracy metodą projektu możliwe będzie skupienie wielu osób wokół idei zmian. W jak najbardziej obiektywny sposób zidentyfikowane zostaną potrzeby i znalezione sposoby realizacji. Dyskusja o „za i przeciw”, dochodzenie do wspólnych wniosków i pomysłów to fascynująca praca, a jednocześnie ćwiczenie demokracji w praktyce. Wspólnemu działaniu towarzyszy twórcza atmosfera. Najlepiej, gdy łączy pokolenia, odbywa się w atmosferze otwartości, skupia na obranym celu.

Planowanie zmian w bibliotece można porównać do interesującej gry, której rezultaty wpłyną na realną przestrzeń. Gra – prowadzona jako warsztat – polega na wspólnym planowaniu zmian we wnętrzu (i ewentualnie w otaczającym terenie). Można zaprosić do niej zarówno dzieci i młodzież, jak osoby dorosłe (zwłaszcza starsze, które mają z reguły więcej czasu). Propozycja w formie graficznej, podobnej do makiety, jest wykonywana na specjalnie w tym celu sporządzonym rzucie („planie”) biblioteki w odpowiedniej skali (podziałce). W urządzaniu wnętrza pomogą meble i inne elementy wyposażenia odwzorowane w tej samej skali, wycięte z papieru lub tektury według własnego pomysłu lub schematu podanego na stronie internetowej [www.biblioteki.org]. Spotkania warsztatowe kończy prezentacja i dyskusja o możliwości realizacji pomysłów. Znalezienie chętnych oraz prowadzenie zajęć ułatwią Karta Uczestnika i plakat (wzór także na stronie internetowej). Plakat należy umieścić w widocznych miejscach. Ważne jest, aby zainteresowani zadeklarowali, czy chcą wziąć udział w warsztatach, czy wypełnią tylko Kartę Uczestnika. Lista graczy powinna obejmować na przykład dziesięć osób (połowa to dzieci i młodzież, druga połowa – dorośli). Mogą grać także grupy mieszane – międzypokoleniowe. Karta Uczestnika służy rozbudzeniu wyobraźni (wypełnienie jej trwa około 15 minut).

Gra

1. Przedstawienie się uczestników (45 minut).

Potrzebne: wypełnione Karty Uczestnika.

Uczestnicy prezentują Karty (3–5 minut).

2. Sporządzenie planszy (45 minut).

Potrzebne: miarka (min. 5 m), arkusz papieru rozłożony na stole/blacie, długa linijka, ekierka, ołówki, flamaster.

Plansza ta stanowi architektoniczną „inwentaryzację stanu istniejącego” – rzut lub fragment rzutu budynku, w którym znajduje się biblioteka, w skali 1:10 (każdy metr w rzeczywistości to na planszy 10 cm), lub 1:20 (1 m = 5 cm).

Wygodny do przeprowadzenia warsztatów rzut zajmuje arkusz papieru/tektury o wymiarach około 50 x 100 cm. Do tych wymiarów można dopasować skalę. Na rzucie powinny być zaznaczone między innymi drzwi, okna, piece lub grzejniki, sanitariaty, ewentualne schody, a także mieszczący się na planszy fragment terenu na zewnątrz (należący do biblioteki). Przy sporządzaniu planszy można posłużyć się dokumentacją budowlaną, ewentualnie „planem ewakuacyjnym”. Najlepiej, gdy uczestnicy warsztatu mierzą wnętrza sami i dane pomiarowe przeniosą na planszę. Przygotowanie jej można określić, jako rozgrzewkę.

3. Praca w grupach (45 minut).

Potrzebne: kartki kolorowego papieru, również z czasopism, nożyczki, kolorowe flamastry, kredki itp.

Warsztat – gra polega na wspólnym planowaniu zmian w przestrzeni biblioteki. Gdy to możliwe, warto uformować dwie grupy, które będą porównywać i negocjować swoje propozycje. Na przykład jedna grupa może przygotować swoją propozycję mając na celu potrzeby drugiej i odwrotnie (młodzi ludzie meblują, wyposażają bibliotekę dla wyobrażonych potrzeb dorosłych, a dorośli – dla młodzieży). Plansza uzupełniana jest meblami i innymi elementami wyciętymi z szablonu, a także wykonanymi przez uczestników.

Gra (c.d.)

Na planszy należy zaznaczyć (grubą linią) elementy przestrzeni, które warto zachować i wykorzystać. Następnie uczestnicy umieszczają na rzucie elementy wyposażenia dyskutując nad obecnym i postulowanym sposobem – stylem funkcjonowania biblioteki i układem przestrzennym. Można postulować zmiany dotyczące pomieszczeń i stref. Uczestnicy według wybranego schematu (np. w kolejności) przesuwają, obracają, zamieniają miejscami, wymieniają elementy. Celem jest uzyskanie układu satysfakcjonującego wszystkich. Przed każdym ruchem lub turą, można wypracowywać posunięcia używając naprowadzającej na cel argumentacji; np.: -„Gdy wchodzę do biblioteki, to...”; -„Dzieci, młodzież i dorośli spędzaliby w bibliotece więcej czasu, jeśli...”; -„Uważam, że wszystkim by się podobało, gdyby ...”

4. Podsumowanie (45 minut).
Potrzebne: plansze z trwale zapisanymi zmianami, kartka, długopis (lub flamaster).

Podczas warsztatów – gry pojawi się z pewnością dużo wrażeń, którymi uczestnicy chcieliby się podzielić. Dlatego powinno odbyć się spotkanie, w czasie którego uczestnicy (grupy) nawzajem sprawdzą, jakie są ich oczekiwania oraz wzajemnie je uzgodnią. Spotkanie polega na omówieniu planszy (lub plansz), dyskusji, a nawet „burzy mózgów”. Wszystkie pomysły powinny zostać zanotowane.

Aby wszyscy byli zadowoleni, należy pilnować ustalonych reguł gry – każdy może wypowiedzieć własne zdanie podczas swojej kolejki, a celem jest uzyskanie zgody na temat kształtu biblioteki, która miałaby służyć grupie.

Spotkanie może być dobrą okazją wzajemnego poznania się użytkowników i pracowników z osobami, od których zależą decyzje dotyczące biblioteki.

Na etapie planowania najważniejsze jest zidentyfikowanie potrzeb użytkowników i wyłonienie pomysłów. Konieczne będą trudne decyzje polegające na dopasowywaniu różnych rozwiązań. Planowanie zmian zawiera w sobie sztukę negocjacji, wymaga konsekwencji, nawet upor, ale także kompromisów czy odrzucania niektórych rozwiązań, które „nie pasują” do całości.

Koszty

Sporządzenie szczegółowego kosztorysu to nie tylko domena potencjalnych lub już zatrudnionych wykonawców prac. Można wykonać własne praktyczne zestawienie kosztów, które w każdej chwili pozwoli na wgląd w budżet przedsięwzięcia. Warto zapisywać (na przykład w zeszycie) wszystkie informacje, jakich udzielają osoby z doświadczeniem w podobnych sytuacjach. W wystarczającym czasie przed rozpoczęciem prac warto dowiedzieć się o dostępnych usługach, materiałach, elementach wyposażenia – także tych, o których informacje mają tylko nieliczni lokalni fachowcy. Można sprawdzić, jak są wyceniane poszczególne prace. Należy ustalić, czy podana cena obejmuje sam materiał, materiał z kosztami zakupu i transportu, samą robocizną, czy materiał wraz z robocizną. Ważne jest też, czy zawiera podatek VAT i w jakiej wysokości. Konieczna jest też świadomość, jak dokonywane są obmiary powierzchni ścian, sufitów, podłóg. Należy zwrócić uwagę na rosnące koszty (finansowe i ekologiczne) usuwania odpadów budowlanych. Szczegółowy kosztorys powinien

być sporządzony jak najwcześniej. Każdy wie, jak dużo czasu i energii zajmują wizyty w sklepach, dobór kolorów, elementów wyposażenia, szczególnie gdy produkt jest pilnie potrzebny. Rozeznanie pozwoli uniknąć zakupów pod presją czasu. Ułatwi uzgodnienia z wykonawcami. Pozwoli na dopasowanie kolorów, materiałów, elementów wyposażenia według projektu i bez przekraczania skromnego często budżetu. Nieocenione może być wynajdywanie za pomocą internetu sklepów oraz informacji o produktach dostępnych częstokroć tylko na zamówienie (umiejętność tę często w zaskakującym stopniu wykazują ludzie młodzi). Duża część zadania może się zatem udać bez wychodzenia z biblioteki lub z domu. Jednym słowem – warto mieć czas, by dokonać świadomego wyboru, sprawdzić najlepszy produkt, zadbać o właściwy transport. Warto przypomnieć, że najważniejszym kryterium sukcesu przedsięwzięcia jest uzyskana jakość, a nie najniższa cena i jak najszybsze przeprowadzenie prac.

Przykład zapisów dotyczących kosztorysu:

L.p.	Produkt/Usługa	Dane ilościowe	Dostawca/Wykonawca	Koszt	Źródło informacji
	Wymiana okien	Wg wykazu stolarki	Firma A		
			Firma B		
			Firma C		

Realizacja

Projekt określający rozwiązania techniczno-materiałowe oraz zgodny z nim szczegółowy kosztorys są podstawą sprawnej realizacji. Ważna jest prawidłowa kolejność prac. Zacząć należy od ewentualnych rozbiórek, prac murarskich, wymiany stolarki, instalacji. W ramach prac wykończeniowych najpierw należy zająć się ścianami, a potem posadzką. Mnogość propozycji dostępnych na rynku nie powinna zachęcać do stosowania zbyt wielu rozwiązań. Zawsze warto czytać literaturę fachową z zakresu budownictwa i projektowania, a w wielu wypadkach uzyskać pomoc od osób fachowych.

Istotne kwestie, które warto ustalić w umowie z wykonawcami to odpowiedzialność za zakupy materiałów oraz porządek w trakcie i po zakończeniu prac.

Do niektórych prac można zaangażować użytkowników biblioteki integrując ich wokół ważnego celu. Trzeba zadbać o spełnienie zasad BHP.

Lista sprawdzająca

Prezentujemy listę spraw, o których trzeba pamiętać przy planowaniu i realizacji przedsięwzięcia. Aby modernizacja biblioteki była sukcesem należy uwzględnić jak najwięcej proponowanych rozwiązań. Lista sprawdzająca to praktyczne narzędzie. Pomoże przypomnieć sobie jak najwcześniej (ale także w trakcie i po

wprowadzeniu zmian) problemy, z którymi na co dzień mają do czynienia użytkownicy i pracownicy bibliotek.

Otwarta
Wygodna

Atrakcyjna
Wielofunkcyjna

Wejście	Zrealizowane	Do zrealizowania
Drogowskazy w miejscowości, prowadzące do biblioteki	☐	☐
Szyld – czytelny, estetyczny, zgodny z zasadami oznakowania bibliotek	☐	☐
Tablica informacyjna na zewnątrz	☐	☐
Informacje aktualne umieszczone we wnętrzu w wyznaczonym miejscu	☐	☐
Wejście do budynku dostępne dla osób niepełnosprawnych	☐	☐
Wygodne i bezpieczne dojście (ścieżka, chodnik)	☐	☐
Oświetlenie dojścia i wejścia	☐	☐
Zadaszenie nad wejściem, osłona od wiatru	☐	☐
Dzwonek (na odpowiedniej wysokości – dostępny dla dzieci, osób na wózkach)	☐	☐
Wieszak na okrycia i stojak na parasole	☐	☐
Stojak na rowery umożliwiający przypięcie roweru za ramę	☐	☐
Pojemnik na odpady	☐	☐

Wypożyczalnia		Zrealizowane	Do zrealizowania
	Możliwość kontaktu wzrokowego z osobami wchodzącymi do biblioteki	☐	☐
	Łatwo dostępny katalog	☐	☐
	Wysokość biurka/stołu bibliotekarza dostosowana do wzrostu wszystkich użytkowników (także dzieci, osób starszych, osób na wózkach)	☐	☐
	Wygodne, „dyskretne” usytuowanie komputera pracownika biblioteki	☐	☐
	Pomocnik (wózek na kółkach) m.in. do odkładania książek	☐	☐
	Ekspozycja nowości wydawniczych	☐	☐
Księgozbiór			
	Wygodne odległości między regałami (min. 90 cm)	☐	☐
	W przypadku wysokich regałów, łatwo dostępna, bezpieczna drabinka	☐	☐
	Oświetlenie przestrzeni między regałami, półkami	☐	☐
	Czytelna identyfikacja wizualna księgozbioru	☐	☐
Czytelnia/miejsce spotkań			
	Możliwość swobodnego siedzenia: różne typy „siedzisk” (fotel, puf, kanapa, poducha)	☐	☐
	Możliwość zapewnienia spokoju i ciszy	☐	☐
	Wygodne blaty z możliwością zmiany konfiguracji	☐	☐
	Możliwość przysłonięcia lub zaciemniania okien		
	Oświetlenie (górne i punktowe) przyjazne – o ciepłej barwie	☐	☐
	Łatwo dostępne gniazda wtykowe do laptopów i innego sprzętu	☐	☐
	Czasopisma wyłożone w dobrze widocznym i dostępnym miejscu	☐	☐

		Zrealizowane	Do zrealizowania
	Ekran lub wolne miejsce na ścianach (umożliwienie projekcji)	☐	☐
	Jedna duża tablica do przypinania prac, materiałów	☐	☐
	Miejsce dające możliwość skupionej pracy, np. z logopedą	☐	☐
	Kosze: na papiery i inne odpady	☐	☐
Kącik multimedialny			
	Łatwy dostęp do sprzętu (komputera, kopiarki, drukarki itp.)	☐	☐
	Wygodne miejsce do pracy przy komputerze	☐	☐
	Dostosowanie sprzętu dla osób niepełnosprawnych (odpowiednia klawiatura itp.)	☐	☐
	Możliwość przysłonięcia lub zaciemniania okien	☐	☐
	Gniazda wtykowe łatwo dostępne, zaopatrzone w ochronę przeciwprzepięciową	☐	☐
	Podłączenia do internetu (najlepiej kablowe)	☐	☐
	Miejsce na zbiory audiowizualne	☐	☐
	Łatwość utrzymywania czystości (zapobieganie osiadaniu kurzu)	☐	☐
Kącik dla dzieci			
	Miękkie „siedziska” na podłodze	☐	☐
	Możliwość swobodnej zabawy dzieci i opiekunów	☐	☐
	Szafki, pojemniki, kosze na zabawki, materiały i gry edukacyjne	☐	☐
	Meble przystosowane dla dzieci, niskie stoliki, krzeselka, półki	☐	☐
	Fotel dla osoby czytającej dzieciom	☐	☐

		Zrealizowane	Do zrealizowania
	Miejsce do przypinania prac plastycznych (jedna, duża tablica, mata korkowa)	☐	☐
	Specjalny księgozbiór dla dzieci	☐	☐
	Wybrane meble ustawione bezpiecznie	☐	☐
	Podłoga z przyjaznego, miękkiego materiału	☐	☐
	Przyjazne, ciepłe oświetlenie (sztuczne i naturalne)	☐	☐
	Pastelowe kolory na ścianach	☐	☐
Sanitariaty i pomieszczenia pomocnicze			
	Sanitariaty łatwe do znalezienia i dostępne dla niepełnosprawnych	☐	☐
	Kącik socjalny z możliwością wykorzystywania podczas spotkań (czajniki, naczynia, itp.)	☐	☐
	Wydzielony kącik gospodarczy (środki czystości, itp.)	☐	☐
	Pomieszczenia estetyczne, łatwe w utrzymaniu	☐	☐
	Wodooszczędne armatury (spłuczka, krany)	☐	☐
Letnia czytelnia			
	Bezpieczne miejsce na zewnątrz, na wyraźnie wydzielonym terenie biblioteki	☐	☐
	Bezpośrednie połączenie komunikacyjne między wnętrzem a letnią czytelnią	☐	☐
	Zadaszenie, osłona od wiatru i opadów	☐	☐
	Lekkie, przenośne meble z możliwością łatwego składowania	☐	☐

